

Florin Simion EGNER

ROMÂNIA MARE ȘI REPUBLICA ARMENIA LA CENTENAR. CONTRIBUȚII ALE ARMENILOR BOTOȘĂNENI LA ÎNFĂPTUIREA ACTULUI MARII UNIRI

Cuvinte - cheie: *armeni, Botoșani, militari, Armata Română, Primul Război Mondial, 1916 - 1919, patriotism, Marea Unire 1918, România Mare, Republica Armenia.*

Este interesantă paralela înființării în același an 1918 a două state naționale România (Mare) și Republica Armenia, două state ale căror popoare au fost și au rămas legate de-a lungul timpului de vechi și puternice legături istorice, economice, sociale și culturale.

Statul Național Român și *Statul Național Armean* au fost făurite în urma unor eforturi marcate de eroism și diplomatie, în anul în care Primul Război Mondial era pe sfârșite. Este remarcabil faptul că în acel ultim an al Primului Război Mondial, Regatul României se confrunta cu probleme asemănătoare cu cele ale viitoarei Republici Armene, ambele țări aflându-se (ca aliate) în aceeași tabără și ambele popoare fiind încheștate în Marele Război.

Pentru Armenia, evenimentele care au dus la făurirea statului național au fost favorizate într-o măsură decisivă de declanșarea Revoluției din octombrie 1917 din Rusia. Acel moment a dus la răsturnarea completă a situației pe fronturile din Caucaz și Turcia răsăriteană. Germania se afla acolo, având nevoie vitală de petrolul din Caucaz și, pentru a ajunge la resursele de petrol transcaucaziene, era în alianță cu Turcia, stat care devenise dușmanul de moarte al armenilor după genocidul împotriva acestora din anul 1915. Forțele turco-germane au profitat de slăbirea forțelor rusești implicate în conflictele interne ale Revoluției și au năvălit în ianuarie 1918 în Transcaucazia. După tratatul de la Brest-Litovsk din 3 martie 1918, care prevedea retragerea totală a trupelor rusești din Caucaz, turcii au atacat cu ferocitate populația armeană din teritoriile care fuseseră ocupate până atunci de acele trupe. Poporul armean se afla într-unul dintre cele mai dramatice momente ale existenței sale¹.

O situație oarecum asemănătoare era și în România. Ea se confrunta cu aceleași grave probleme teritoriale cauzate de ieșirea din război a Rusiei, urmare a tratatului de la Brest-Litovsk. Retragera aliatului militar rus de pe frontul de război și ofensiva germană a însemnat pentru România obligația semnării unei păci umilitoare, la 7 mai 1918 (Pacea de la Buftea – București). Acel tratat de pace a permis Germaniei controlul unor părți mari a teritoriilor românești, cu grave consecințe economice pentru România, o țară care avea și ea importante rezerve strategice de petrol, râvnite de același Imperiu German. La fel ca poporul armean,

¹ Tigran Grigorian, *Istoria și cultura poporului armean*, EȘ, București, 1993, p. 143, 144.

poporul român se afla și el într-unul dintre cele mai dramatice momente ale existenței sale. Încă din 6 decembrie 1916, țara era sub ocupație, Casa Regală și Guvernul fiind retrase în singura parte a teritoriului României care nu era controlată de ocupantul german, în Moldova, la Iași, oraș devenit capitală de război.

Această situație de o mare gravitate pentru cele două popoare aflate în aceeași tabără (a Antantei), a fost însă răsturnată în anul 1918 prin eforturile proprii și sacrificiile popoarelor armean și român. Răsturnarea de situație a fost însă favorizată de înfrângerea Germaniei (și a Turciei) la sfârșitul Primului Război Mondial.

Într-o succesiune (favorabilă) a evenimentelor istorice petrecute în anul 1918, fiecare dintre cele două țări au reușit să-și proclame autoritatea națională. Astfel în Armenia, în 21 mai 1918, trupele turcești intraseră în teritoriile locuite de armeni și ocupaseră satul Sardanapat, o localitate care avea o importanță strategică deosebită în Caucaz și care deschidea drumul spre Baku, spre câmpurile petroliere dorite de aliații germani. Atrocitățile săvârșite de ostașii turci au declanșat însă semnalul de răzvrătire în masă al poporului armean. Armenii reușesc să mobilizeze întreaga populație și, cu sacrificii umane uriașe, reușesc să oprească și apoi să respingă ofensiva turcă. La 28 mai 1918, după zile de bătălii sângeroase și mari suferințe pentru populație, lua naștere Prima Republică Armeană. Republica a fost votată de Consiliul național armean din Tiflis, care a proclamat independența Republicii Armenia, sub denumirea *Hayastani Hanrapetuthiun*². Acest moment este sărbătorit de atunci drept ziua redeșteptării naționale a armenilor din întreaga lume.

În România anului 1918, evenimentele au evoluat în mare parte asemănător. În ziua de 10 noiembrie, țara reintră în război împotriva Germaniei și a aliaților ei. Într-o succesiune de evenimente de mare impact național, se întregeste România Mare. După unirea cu Basarabia, care fusese realizată la 27 martie / 9 aprilie 1918 (după pacea de la Brest-Litovsk), a urmat unirea cu Bucovina, configurată la 15 / 28 noiembrie și unirea cu Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, consfințită prin proclamația de la Alba Iulia din ziua de 18 noiembrie / 1 decembrie 1918. Astfel, ziua de *1 Decembrie 1918* a fost un moment de renaștere pentru poporul român, așa cum data de 28 mai 1918 a reprezentat momentul de renaștere pentru națiunea armeană.

Sărbătoarea "*Centenarului Marii Uniri*" coincide așadar cu sărbătoarea "*Centenarului Primei Republici Independente Armene*". Momentul este simbolic și istoria a arătat că cele două mari victorii nu au fost numai o coincidență. În urmă cu 100 de ani, armenii și românii erau *în fapt* aliați în timpul Primului Război Mondial, mai mult, ei au fost de multe ori umăr la umăr în aceleași tranșee. Destinul comun în care făurirea celor două state naționale s-a făcut într-un mod asemănător în cazul ambelor popoare, prin sacrificii pe fronturile de luptă, a continuat prin consolidarea realizărilor de pe front în aceleași săli și camere diplomatice.

² *Ibidem*, p. 145.

Când este vorba despre faptul că armenii și românii au fost umăr la umăr în aceleași tranșee nu vorbim în metafore. Mulți tineri armeni au luptat vitejește în armata română în Primul Război Mondial, la fel cum au făcut armenii de pe teritoriile românești și în alte perioade ale istoriei României. Faptul că armenii au fost una dintre comunitățile care au avut contribuții la făurirea statului național unitar român în Primul Război Mondial este un lucru firesc pentru o comunitate care în aproape un mileniu și-a pus amprenta pe tot ce a însemnat istoria, viața socială, economică și apărarea teritoriilor românești. Armenii și-au marcat apăsător prezența aici, începând cu contribuția la înființarea târgurilor și a orașelor, continuând cu personalitățile care au jucat un rol semnificativ în viața și istoria statelor românești și terminând cu aportul armenilor în armata română și eroismul lor în luptele pentru Marea Unire.

Explicația devotamentului armenilor față de nația română pleacă de la evenimente petrecute de-a lungul istoriei. Statele feudale românești au fost teritorii primitoare atât pentru armenii care ne-au tranzitat, cât și pentru armenii care s-au stabilit aici. Și răsplata pe care armenii au dat-o acestei ospitalități a fost oferită chiar înainte de domniile lui Ion Vodă Armeanul sau Mihai Viteazul, și a continuat și după înfăptuirea Marii Uniri.

Armenii tranzitaseră prin Moldova ca neguțători sau ca refugiați începând cu secolul al XI-lea, se stabiliseră în târgurile de aici și s-au integrat repede în viața socială locală, iar mai apoi în cea a statului feudal românesc est-carpatic, care i-a primit cu brațele deschise. Târgul Botoșani a fost un loc important pentru armeni. Există informații că a fost descoperit (recent) un document scris în anul 1388 despre armenii din Botoșani, emis de Episcopia armeană din Lvov. Publicarea lui³ înseamnă o atestare scrisă a orașului mai veche de anul 1401, când orașul Botoșani era menționat într-un document de la cancelaria domnitorului Alexandru cel Bun. Iar o atestare mai veche este un lucru de o importanță deosebită pentru unul dintre orașele cunoscute între cele mai vechi din Moldova. Faptul că documentul are legătură cu armenii nu este surprinzător, pentru că aici o comunitate armeană puternică și bine integrată în comunitatea românească avea o biserică din piatră în anul 1350 și o *Evangelhie* scrisă în anul 1354, mărturii care se păstrează și astăzi⁴.

Etnicii armeni stabiliți în țările române au avut de-a lungul istoriei contribuții importante în domeniul militar și diplomatic. Erau căutați de către domnitorii români pentru că erau pricepuți în comerțul cu arme, pe care le luau din Occident și le duceau în Orient, în drumurile lor dinspre Polonia în Crimeea. Știau să le folosească și să le întrețină la un nivel de excepție și erau în pas cu noutățile din tehnica armelor și din strategia militară. Armenii au fost și soldați pricepuți în mânăuirea armelor noi, cei mai căutați fiind artileriști. Domnitor al Țării Românești

³ Luca Diaconu, *"Curțile domnești de la Botoșani. Contribuții la istoria orașului și la stabilirea unei noi atestări documentare a acestuia"*, în *AIIXI*, t. LII, 2015, Iași, Supliment, *Istoriografia în secolul XXI*, pp. 1- 42.

⁴ Florin Simion Egner, *Armeni botoșăneni în armata română*, Tipografia RIA, Botoșani, 2016, p. 3.

după 1418, Mihai Vodă s-a sprijinit pe soldați armeni angajați în armata țării⁵. Se pomenește de fapte de vitejie ale artileriștilor armeni din oastea lui Ștefan cel Mare în bătălia de la Valea Albă, în anul 1476⁶. Pentru calitățile de iscusit militar și strateg, armeanul Petru Vartic a fost numit de Petru Rareș comandantul trupelor din Suceava și apoi comandantul cetății Suceava. Petru Grigorovici, a ajuns unul dintre cei mai însemnați strategii ai domnitorului Mihai Viteazul⁷. Ion Vodă cel Viteaz, cunoscut ca *Ion Vodă Armeanul*, a fost un erou al Moldovei în luptele împotriva turcilor (1574).

Există în continuare o tradiție în contribuția ostașilor de etnie armeană în luptele pentru apărarea neamului românesc. Generalul Mihail Cerchez, în fața căruia s-a predat Osman Pașa în *Războiul de Independență* (noiembrie 1877), era etnic armean⁸. În Primul Război Mondial în armata română erau și mulți armeni. Ei au transmis din eroismul unei nații foarte unită în a rezista în perioadele grele din Primul Război. Mulți etnici armeni se refugiaseră în România după genocidul din anul 1915. În anul 1918 armenii de acasă reușiseră, prin fapte de eroism, să împiedice transformarea țării lor într-o anexă a Imperiului Otoman. Mulți armeni din diaspora, între care cei din România, sprijineau prin sacrificii personale făurirea și independența statului armean.

Dar armenii stabiliți de generații în România au săvârșit în Primul Război Mondial acte de eroism pentru noua lor țară, aflată la peste două mii de kilometri de țara lor de origine. Între acei soldați armeni în armata română în Marele Război au fost și etnici botoșăneni. Un omagiu adus acelor militari de etnie armeană din Botoșani care au luptat pe fronturile din Primul Război Mondial este așadar un lucru firesc. Armenii au dat personalități militare care au avut, prin acțiunile lor, un impact real asupra evenimentelor istorice. Simbol în relațiile dintre armeni și români, contribuția armenilor la istoria făuririi României Mari a rămas consfințită în primul rând prin rolul acelor lideri în armata română, care a înfăptuit acte de eroism pe frontul românesc.

Dacă despre generalul de origine armeană Iacob Zadik (Zadig) se vorbește în diverse lucrări⁹, despre botoșănenii Ioan Missir, Mardiros Ciomac, Iacob Iacobovici, sau despre alți botoșăneni cu contribuții recunoscute în armata română, în administrația românească de război și în spitalele militare care au funcționat în Primul Război Mondial, se vor face referințe în continuare.

Generalul-medic **Mardiros Ciomac** s-a născut la Botoșani în 1862, fiind fiul unuia dintre liderii comunității locale. Absolvă cursurile liceului *A.T. Laurian* și apoi facultatea de medicină din Viena în anul 1887, la vârsta de 25 de ani, cu o bursă oferită de comunitatea armeană din Botoșani. În 1900 se angajează medic în armată. Participă la campania militară din anul 1913, ca șef al Serviciului Medical al Armatei I, cu grad de colonel. Înființează navele - spital pe Dunăre, unde sunt

⁵ Tigran Grigorian, *op. cit.*, p. 387.

⁶ *Ibidem*, p. 385.

⁷ *Ibidem*, p. 399.

⁸ *Ibidem*, p. 400.

⁹ Simion Tavitian, *Armenii din România*, vol. II, Edit. EX PONTO, Constanța, 2007.

operați sute de răniți. Pentru contribuțiile lui în construirea, dezvoltarea și dotarea modernă a spitalelor militare în Primul Război Mondial, între care Spitalul Militar din orașul natal Botoșani, este decorat de trei ori cu „Coroana României” cu spade, cu rangul de Cavaler¹⁰.

Mardiros Ciomac

În același an (1862) cu Mardiros Ciomac s-a născut, într-o familie de armeni înstăriți din Botoșani, **Goilav Dionisie**, cel care a devenit medic militar al Regimentului 29 Dorobanți, funcție militară de pe urma căreia a fost decorat în 1913. Dionisie Goilav a făcut studiile primare la Cernăuți și Iași și a absolvit Facultatea de medicină din Viena, la fel ca Mardiros Ciomac. Dionisie Goilav a fost un timp medicul orașului Botoșani. Botoșănenii au avut în medicul Dionisie Goilav o personalitate remarcabilă în istoria orașului, prefect în timpul Primul Război Mondial, între 28 ianuarie 1914 și 21 martie 1917¹¹. În ziua de 18 mai 1916, Dionisie Goilav primește vizita Reginei Maria, venită împreună cu principele Nicolae și principesele Elisabeta și Maria. Era o vizită de încurajare a populației și a autorităților locale, pentru că peste 3 luni România urma să intre în război, de partea Antantei. Dionisie Goilav a avut un rol important în mobilizarea ostașilor și în aprovizionarea armatei, la care s-a adăugat și aportul lui în organizarea Regimentului 29 Dorobanți¹².

¹⁰ Simion Tavitian, *Armenii din România*, vol. II, Edit. EX PONTO, Constanța, 2007, pp. 183 – 185; Florin Simion Egner, "Armeni botoșăneni în armata română", în AMS, XIV - XV, 2015 - 2016, Tipografia RIA, Botoșani, 2016, pp. 149 - 150.

¹¹ Simion Tavitian, *Armenii din România*, vol. I, Edit. EX PONTO, Constanța, 2004, p. 235; Florin Simion Egner, "Armeni botoșăneni în armata română", p. 150.

¹² Constantin Cojocaru, *Județul Botoșani, Structuri administrativ teritoriale*, 2008, p. 271.

Nicolae Ciolac și **Bogdan Ciomac**, armeni botoșăneni proveniți din două familii mari și înstărite, au fost aleși vicepreședinți ai Consiliului Județean Botoșani în toamna anului 1914. Au rămas în funcții de conducere ale Consiliului Județean Botoșani până la sfârșitul războiului. Cei trei armeni botoșăneni: Dionisie Goilav - prefect, Nicolae Ciolac și Bogdan Ciomac – vice- președinți de județ, au fost foarte buni administratori ai situațiilor și problemelor speciale determinate de intrarea României în Marele Război¹³.

În luptele de apărare a teritoriului României din Primul Război Mondial, armenii botoșăneni au dat militari cu merite importante. Unul dintre aceștia a fost **Ioan Missir**, rămas în memoria colectivă a Botoșanilor ca ultimul primar necomunist al orașului. Cu o biografie aparte, Ioan Missir a venit în Botoșani în anul 1895, din America (născut în localitatea Westholboken, statul New Jersey), unde părinții emigraseră pe la 1885. Absolvă liceul *A.T. Laurian*, apoi Facultatea de drept din București, cu bani de studii subvenționați de comunitatea armeană din Botoșani, la fel ca în cazul lui Mardiros Ciomac. În administrația orașului Botoșani a fost mai întâi viceprimar, între 1919 - 1920, apoi primar în anii 1931 - 1932 și din nou, între 1941 - 1943. După ce România intră în război în anul 1916, tânărul avocat armean Ioan Missir se înscrie voluntar în armata română. Gestul acestui etnic armean, care era în 1916 avocat la cabinetul președintelui Senatului României, Basile Missir, este remarcabil și confirmă faptul că etnicii armeni au fost întotdeauna alături de români în momente cruciale ale istoriei. Ioan Missir este înrolat în Regimentul 8 Vânători, cu gradul de sublocotenent. Luptă pe toată perioada războiului, timp în care a fost și în prima linie a frontului¹⁴. „*A trecut dintr-o situație limită în altă, supraviețuind pe muchie de cuțit. A fost o experiență unică, descrisă de el însuși în cele mai mici amănunte. Nu cred că a mai existat combatant care să scrie un jurnal în care să apară o relatare atât de vie, cu descriere în cele mai mici detalii a momentelor războiului*”¹⁵. Ioan Missir ajunge căpitan la sfârșitul Primului Război Mondial și este evidențiat prin ordin de front pentru faptele sale de arme. Memoriile de război le publică mai târziu în *Fata Moartă*, un roman de excepție în literatura română.

¹³ *Ibidem*, p. 272.

¹⁴ Ștefan Ciubotaru, *Al treilea caleidoscop botoșănean*, Edit. Axa, Botoșani, 2010, p. 230.

¹⁵ Florin Simion Egner, "Ioan Missir", ziarul *Adevărul*, nr. din 25 aprilie 2016; idem, "Armeni botoșăneni în armata română", pp. 150 - 151.

Lt. Ioan Missir (1916)

Ariton Burdea

Grigore Ariton Burdea, născut tot în Botoșani în 1895 și militar de carieră, se distinge la rândul lui în mod strălucit în Primul Război Mondial la luptele de la Gara Mărășești, Nămoloaș și Cosmești. Elogiat și decorat pentru merite militare, Grigore Ariton Burdea participă și la campania din Ungaria și peste ani s-a remarcat și în Al Doilea Război Mondial, ca ofițer de aviație¹⁶.

Armeanul botoșănean **Cristea Grigore Cornia** a rămas un erou al oștirii române în luptele din anul 1917. Rănit pe front în luptele de la Mărăști, Cristea Grigore Cornia este vizitat la Spitalul militar din Botoșani de Regina Maria. Moare la vârsta de 49 de ani, în anul 1917, de pe urma rănilor suferite în război¹⁷.

Oscar Goilav a fost un alt etnic armean botoșănean care a ales profesia de ofițer de carieră. În Primul Război Mondial este șeful Biroului de mobilizare și rechiziție din Botoșani, funcție administrativă de mare responsabilitate pe timp de război. Această sarcină de serviciu este o confirmare a faptului că, la vremuri grele, armenii au dovedit că sunt administratorii și bunii organizatori de care are nevoie o comunitate. În anul 1916, la vârsta de 31 de ani, avea gradul de căpitan¹⁸.

Iacob Melcon Iacobovici a participat la Primul Război Mondial în calitate de comandant al Spitalului militar din Bacău. S-a născut la Costești, lângă Botoșani, din ambii părinți armeni (mama, Roza, venind din familia armeană Tatos, care a mai dat doi medici militari activi în Primul Război Mondial) și a absolvit liceul *A.T. Laurian* în anul 1887. A făcut studiile de medicină la București

¹⁶ Florin Simion Egner, *Armeni botoșăneni în armata română*, Tipografia Ria, Botoșani, 2016, p. 46.

¹⁷ Florin Simion Egner, *Armeni botoșăneni în armata română*, Tipografia Ria, Botoșani, 2016, p. 46.

¹⁸ Simion Tavitian, *Armenii din România*, vol. I, Edit. EX PONTO, Constanța, 2004, p. 236.

cu bani dintr-un împrumut de la Epitropia comunității armenе, la fel ca predecesorii Mardiros Ciomac și Ioan Missir. Mai târziu a făcut o carieră profesională strălucită, ajungând profesor universitar și academician. După război a fost profesor și rector al Universității de Medicină din Cluj. Prieten cu Nicolae Iorga, armeanul Iacob Iacobovici a fost membru fondator al Academiei de Medicină, membru al Academiei de Chirurgie din Paris, și a fost distins cu Legiunea de Onoare. Din familia din partea mamei au făcut parte Gabriel Tatos, ajuns la vârsta de 45 de ani colonel medic militar la intrarea României în Primul Război Mondial și Teodor Tatos, doctor în medicină și decorat cu cele mai înalte medalii pentru activitatea de cercetaș, tot în Primul Război Mondial¹⁹.

Armenii botoșăneni au avut în Primul Război Mondial chiar și un prizonier în Germania, pe **Ștefan Mihai Goilav**. După ce între 1914 - 1916 acesta făcuse serviciul militar la artilerie, ajunge între anii 1916 - 1919 prizonier civil în Germania. Cu mențiunea că Ștefan Mihai Goilav nu s-a distins ca militar, se poate afirma că perioada de prizonierat în Germania a contribuit la formarea sa profesională, prin studiile de arhitectură și construcții civile și militare absolvite la München. Între 1928 - 1944 a fost șeful Serviciului Tehnic al orașului Botoșani²⁰.

Pentru ostașii de nație armeană care au trăit în Botoșani, apărarea țării era o dovadă de credință al armenilor față de patria adoptivă, legământ declarat de un fost senator și primar armean al Botoșanilor, Cristea Ciomac chiar la tribuna Senatului României: *"Noi astăzi, Armenii - Români, băștinași din țara aceasta, suntem un produs al solului acestuia, al climei și al influențelor hotărâtoare ale patriei și neamului românesc. Prin cultura primită, prin educațiunea noastră, prin afecțiunile definitive ce ne leagă, facem parte integrantă din această țară frumoasă, scumpa noastră Țară Românească. N-avem nici cămin național, nici restabiliri de făcut în Asia sau aiurea și ne mulțumește pe deplin calitatea noastră de români, cu care ne mândrim, acesta fiind un adevăr ce nu se poate tăgădui și pe care se cuvine să-l subliniem cu toată convingerea simțurilor noastre"*²¹.

Scurta trecere în revistă a armenilor botoșăneni în Primul Război Mondial se încheie cu personalitatea generalului **Iacob Zadik**, unul dintre comandanții Armatei Române în Primul Război Mondial, cel care a condus armata română în marșul pentru eliberarea Bucovinei. După unele informații, generalul de divizie Iacob Zadig s-a născut în comuna Brătulești, județul Roman, într-o familie de origine armeană. Militar de profesie, avansat prin meritocrație, a ajuns în anii războiului pentru întregirea neamului în funcția de șef de stat major al Corpurilor 3 și 4 Armată și a avut o contribuție esențială la victoria în luptele de la Mărășești, fiind și însoțitorul oficial al mareșalului Joseph Joffre, comandantul suprem al armatei franceze, în anii 1915 - 1916. La 6 noiembrie 1918, ministrul de Război al României, generalul Constantin Hârjieu, ordonă generalului Iacob Zadik, comandantul Diviziei 8 Infanterie, și care avea în subordine și grănicerii și jandarmii cu serviciul de pază pe frontiera Bucovinei, „să ocupe neîntârziat

¹⁹ *Ibidem*, pp. 253 - 256.

²⁰ *Ibidem*, p. 236.

²¹ Cristea Ciomac, "Românii de neam armenesc", în *Monografia orașului Botoșani la 1932*.

localitățile Ițcani și Suceava, iar de aici să extindă acțiunile de luptă pentru ocuparea localității Cernăuți”. La 11 noiembrie 1918, trupele române conduse de generalul Iacob Zadik intră în Cernăuți și participă la preluarea puterii. Ulterior, la 15 / 28 noiembrie 1918, este convocat Congresul General al Bucovinei, în Sala Sinodală din Cernăuți, și se votează Unirea Bucovinei cu România.

Trupele române, sub comanda generalului Iacob Zadik, intră în Cernăuți (11/24 noiembrie 1918)

Nu putem incheia țara a menționa despre unul dintre cele mai elocvente și mai înălțătoare momente ale înfruntării de către armeni a destinului comun, acela în care armenii care trăiau în România și care nu aveau cetățenia română fac demersuri oficiale pentru că voiau să lupte sub culorile tricolorului românesc. „Curajoasa armeană Sophie Cihoschi-Ferhat (1883-1973), soția generalului Cihoschi – fost Ministru de Război și mare comandant de oști în Primul Război Mondial, împreună cu arhiepiscopul Husic, șeful bisericii ortodoxe armenie din România, obțin permisiunea ca armenii înscriși voluntar în Armata Română și să fie înrolați în batalioanele de luptă”²². Este o solicitare sublimă, singulară în istoria poporului român. Și am amintit acest fapt și pentru că Sophie Cihoschi a fost apropiată de orașul nostru, era înrudită cu familia botoșăneanului Anton Ferhat, cel care a construit casa în care funcționează azi Registrul Comerțului.

Sentimental, relațiile dintre comunitatea armeană și români au fost tot timpul emoționante, trăsăturile comune ce i-au unit dintotdeauna pe armeni și români fiind spiritul de sacrificiu în vremuri grele, dragostea de Dumnezeu și de țară. Multe elemente comune îi leagă pe armeni de români. Pentru că Regatul României a recunoscut de la început Republica Armenia creată în anul 1918, la București funcționa Consulatul armean care, cu acordul Regatului României,

²² Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România – Dicționar*, ediția a II-a, 1998, p. 116.

elibera acte oficiale refugiaților și emigranților armeni. Acest lucru s-a întâmplat chiar și după destrămarea Primei Republici Armene.

România a fost primul stat care a recunoscut independența Republicii Armenia în decembrie 1991.

Municipiul Botoșani este înfrățit din anul 2011 cu orașul armean Aștarak, din apropierea capitalei Erevan, la inițiativa ambasadorului Armeniei în România, după întâlnirea cu autoritățile locale și reprezentanții comunității armene din Botoșani.

Keywords: *Armenians, Botoșani, the military, Romanian Army, World War I, 1916 - 1919, patriotism, Great Union 1918, Great Romania, Republic of Armenia.*

**GREAT ROMANIA AND REPUBLIC OF ARMENIA ON
CENTENARY.
THE CONTRIBUTIONS OF ARMENIANS FROM BOTOȘANI
IN THE MAKING OF GREAT UNION**

(Summary)

The author presents us a few figures of armenian military from Botoșani in Romanian Army, a century ago, in WW I and the making of Great Union (1918). So, have been enumerated and characterized a few of fighters (military officers) and doctors of armenian origin, from Botoșani, in World War I (1916 - 1919): Dr. Ciomac Mardiros, Dr. Goilav Dionisie, Missir Ioan, Burdea Iacob Cristian, Burdea Grigore Ariton, Cornea (Cornia) Cristea Grigore, Goilav Ștefan Mihai, Iacobovici Iacob Melcon, Iacob Zadik. The armenian military from Botoșani in Romanian Army were „*the romanians of armenian origin, (...) decent citizens and defenders of new their motherland*”.